

Considerații asupra reparării prejudiciilor civile cu privire specială asupra răspunderii pentru prejudicii nepatrimoniale

Judecător Oana Cătălina Ghiță
Conf. univ. dr. Daniel Ghiță

Considerations upon the restoration of civil prejudices, with a special respect to the liability for non-patrimonial prejudices

Abstract

Civil liability constitutes one of the fundamental categories of civil law and it is also, for law in its integrality, a particularly complex institution. It represents one the most important forms of juridical liability. The distinctive feature of civil liability, the element which provides its particularity in regard to whatever other form of juridical liability, consists in the obligation to integrally restore whatever prejudice this obligation pertaining to the doer of the illicit civil deed or to the person whom the law calls for to be liable for that deed. Yet, simultaneously, this very feature also ties it to the other forms of juridical liability, since, in the case of infringing juridical norms pertaining to other law branches, it still remains possible to, incidentally, cause some civil prejudices. There from appears the obligation of restoring them. The liabilities' plurality, might also happen each of them preserving its own distinctive impact and acting through its specific forms.

Key words: *civil prejudice, non-patrimonial rights, moral damages, restoring measures, civil amercements.*

Cuvinte cheie: *prejudiciu civil, drepturi nepatrimoniale, daune morale, măsuri reparatorii, amenzi civile.*

1. Condițiile de existență a răspunderii civile. Ambele forme ale răspunderii civile se angajează în prezența acelorași condiții sau elemente constitutive: existența unei fapte ilicite; existența unui prejudiciu; existența raportului de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu; culpa sau vinovăția autorului faptei cauzatoare de prejudiciu. Pe lângă aceste condiții, unii autori includ și existența capacității autorului faptei ilicite. Potrivit opiniei majoritare însă, capacitatea nu trebuie reținută ca o condiție distinctă, fiind, de fapt, numai un element al vinovăției¹. Aceste condiții reies, în cazul răspunderii delictuale din dispozițiile art.998 - 1002 Cod civil, iar în materie contractuală, din analiza împreună a textelor art. 1073, 1082, 1084 și 1086 Cod civil. Desigur, cu privire la vinovăție trebuie avute în vedere și cazurile de răspundere obiectivă, fără culpă.

2. Motivarea abordării subiectului. În concepția tradițională a Codului civil român, răspunderea civilă este văzută ca un efect al obligațiilor. Efectele

---

¹ A se vedea I. M. Anghel, Fr. Deak, M. F. Popa, *Răspunderea civilă*, Editura Științifică, București, 1970, p. 191.

obligățiilor și principiile din această materie vizează în primul rând executarea directă în natură a obligației și, numai atunci când aceasta nu mai este posibilă, se trece la executarea prin echivalent. Dar și această executare prin echivalent este văzută tot ca un efect al obligației inițiale, asumate prin contract. Din dezvoltările ulterioare vom vedea că, în cazul neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligației inițiale din contract, ia naștere o nouă obligație pentru debitor, și anume, aceea de a repara prejudiciul produs prin neexecutare sau executare necorespunzătoare. Astfel, ca o consecință a încălcării obligației din contract, se angajează răspunderea civilă contractuală a debitorului.

Fără a nega în totalitate concepția Codului civil, conform căreia, în sens larg, prin efecte ale obligației putem înțelege atât efectele principale, adică executarea directă, cât și pe cele accesorii - executarea prin echivalent, vom încerca să precizăm aria de acțiune a regulilor din domeniul efectelor obligațiilor și a celor de pe planul răspunderii civile. Cu alte cuvinte, vom analiza până unde putem vorbi de efecte propriu-zise ale unei obligații contractuale și de unde se angajează răspunderea civilă a autorului faptului neexecutării sau executării necorespunzătoare a acestei obligații. Astfel, din momentul în care nu s-a executat sau s-a executat necorespunzător obligația, ieșim de pe planul efectelor propriu-zise ale obligațiilor și intrăm pe planul răspunderii civile. De asemenea, vom încerca o analiză comparativă a principiilor care acționează în interiorul celor două instituții, respectiv principiul executării în natură și principiul reparării în natură a prejudiciului.

Scopul acestui demers este acela de a identifica domenii de acțiune pentru anumite mijloace de constrângere indirectă, care asigură executarea obligațiilor. Aceasta întrucât, aceste mijloace de constrângere pot asigura atât executarea obligației din contract, cât și executarea obligației de reparare a prejudiciului, atunci când cea din urmă presupune o prestație de a face. Vom vedea că, așa cum aceste mijloace de constrângere dau eficiență principiului executării în natură a obligațiilor, tot așa pot asigura aplicarea principiului reparării în natură a prejudiciului, prin îndeplinirea măsurilor reparatorii specifice. Întrucât prejudiciul, cum vom vedea, poate fi patrimonial sau nepatrimonial, ne vom ocupa, în principal, de cea de-a doua categorie și aici, mai ales de mijloacele nepatrimoniale de reparare, care pot fi aduse la îndeplinire cu ajutorul unor mijloace indirecte de constrângere. Aria de analiză va fi aceea a răspunderii contractuale pentru prejudicii nepatrimoniale.

Aceasta se întâmplă pe plan contractual, însă și pe plan delictual avem de a face cu o obligație inițială, stabilită de lege, a cărei încălcare printr-o faptă ilicită dă naștere unei obligații de reparare a prejudiciului, angajându-se răspunderea civilă delictuală. De aceea, și în acest domeniu delictual putem identifica direcții de acțiune pentru mijloacele menite să asigure executarea obligației de reparare, în special pentru repararea prejudiciilor nepatrimoniale prin mijloace, de asemenea, nepatrimoniale.

Însă, pentru a putea surprinde specificul unor măsuri nepatrimoniale de reparare a unor prejudicii nepatrimoniale sau morale, trebuie să vedem, mai întâi, care sunt categoriile de prejudicii și prin ce mijloace pot fi acestea reparate.

3. Prejudiciul, ca element esențial al răspunderii civile. În materia răspunderii civile, prin prejudiciu se înțelege rezultatul dăunător, de natură patrimonială sau nepatrimonială, al atingerilor aduse prin fapte de orice fel, drepturilor persoanelor, valorilor ocrotite de aceste drepturi sau intereselor legitime ale persoanelor. Acest rezultat atrage, conform legii civile, obligația de reparare din partea persoanei responsabile². Se observă că, pentru angajarea răspunderii, nu se cere ca prejudiciul să reprezinte doar rezultatul încălcării unui drept subiectiv, ci, este posibilă obligarea la despăgubiri și în cazul în care au fost aduse vătămări intereselor unor persoane³. În materie delictuală, conform art.998 - 999 Cod civil, răspunderea civilă se declanșează numai în cazul în care există un prejudiciu ce necesită a fi reparat. Similar, în materie contractuală, neexecutarea sau executarea necorespunzătoare are ca efect angajarea răspunderii debitorului, numai dacă creditorul a suferit un prejudiciu, așa cum rezultă din dispozițiile art.1082 Cod civil. În concluzie, trebuie subliniat că fără existența unui prejudiciu nu suntem în prezența răspunderii civile, fapta ilicită, săvârșită cu vinovăție neavând relevanță, dacă prin ea nu s-a cauzat un prejudiciu altei persoane. Se poate spune că prejudiciul este de esența răspunderii civile reprezentând un element esențial, o condiție *sine qua non* a răspunderii.

4. Formele prejudiciilor civile. Prejudiciile sunt susceptibile de mai multe clasificări, în funcție de anumite criterii⁴. Dintre aceste clasificări vom reține mai ales pe cele care prezintă interes prin prisma abordării de față, adică acele forme de prejudicii a căror reparare presupune o obligație ce poate fi adusă la îndeplinire prin intermediul daunelor cominatorii.

Prejudicii patrimoniale și prejudicii nepatrimoniale. La baza acestei clasificări stă criteriul naturii interne a prejudiciilor, faptul dacă ele sunt de natură economică sau noneconomică, dacă pot fi sau nu evaluate pecuniar. Astfel, prejudiciile patrimoniale sunt acelea care au un conținut economic, putând fi evaluate în bani. Prejudiciile nepatrimoniale sau extrapatrimoniale, denumite și daune morale, reprezintă acele consecințe dăunătoare care nu pot fi evaluate în bani, nu au un conținut economic și care rezultă din încălcările drepturilor personale nepatrimoniale. De la început trebuie subliniat că, deși de regulă, încălcarea unui drept patrimonial are ca rezultat un prejudiciu patrimonial, este posibil ca această încălcare să nu producă exclusiv un prejudiciu de această natură, ci să însemne și un prejudiciu moral, nepatrimonial. La fel, încălcarea unui drept personal nepatrimonial nu va însemna întotdeauna numai un prejudiciu nepatrimonial, moral, fiind posibil să se concretizeze și într-un prejudiciu cu un caracter patrimonial.

Cu privire la repararea prejudiciilor patrimoniale se aplică principiul reparării în natură a acestora și numai când acest lucru nu mai este posibil, se trece

---

² I. Albu, V. Ursa, *Răspunderea civilă pentru daune morale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 29.

³ Pentru dezvoltări, a se vedea C. Stătescu, C. Bârsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura ALL, București, 1994, p. 135-137.

⁴ A se vedea I. Albu, V. Ursa, *op. cit.*, p. 31-36.

la plata de despăgubiri. Repararea în natură a prejudiciilor patrimoniale se realizează prin măsuri reparatorii specifice, care, la rândul lor, sunt prestații de a face. Cum domeniul de aplicare al unor mijloace de constrângere la executare nu privește obligațiile care au ca obiect sume de bani și, în principiu, nici obligațiile de a da, care pot fi executate în natură, direct, vom insista în continuare pe mijloacele de reparare a prejudiciilor nepatrimoniale, îndeosebi pe cele care presupun obligații de a face. Iar această analiză va viza atât domeniul delictual, adică răspunderea delictuală pentru prejudicii nepatrimoniale, cât și domeniul contractual, întrucât putem vorbi și de o răspundere contractuală pentru prejudicii nepatrimoniale.

Prejudicii cauzate direct persoanei umane și prejudicii cauzate bunurilor sale. Criteriul care stă la baza acestei clasificări îl constituie faptul dacă un prejudiciu aduce atingere ființei umane sau dacă, fizic, se plasează în afara acesteia, vizând doar bunurile sale sau drepturile asupra acestora.

Prejudicii extracontractuale și prejudicii contractuale. Așa cum am văzut atât răspunderea extracontractuală, cât și răspunderea contractuală iau naștere ca urmare a încălcării unei obligații, fapt prin care se aduce atingere unui drept subiectiv. Criteriul de diferențiere între cele două categorii de prejudicii îl constituie numai natura obligației încălcate.

Alte feluri de prejudicii. În literatura de specialitate au fost analizate și alte clasificări ale prejudiciilor, cum ar fi: prejudicii previzibile și imprevizibile; prejudicii instantanee și prejudicii succesive, prejudicii vizibile și invizibile; prejudicii temporare sau permanente; prejudicii integrale sau neintegrale; prejudicii inițiale și subsecvente, prejudicii individuale și prejudicii colective s.a.⁵.

5. Repararea prejudiciilor nepatrimoniale prin mijloace nepatrimoniale. Problema reparării prejudiciilor nepatrimoniale sau a daunelor morale a suscitat de-a lungul timpului numeroase discuții în doctrină, iar în practica judiciară soluțiile cu privire la această problemă au fost diferite. Problematika reparării daunelor morale a avut o evoluție sinuoasă în dreptul român, determinată în principal de evoluția societății românești și a sistemului internațional juridic. Astfel, de la o etapă la alta s-a trecut de la recunoașterea la abandonarea practicii reparării bănești a daunelor morale, în final, impunându-se ideea reparării bănești a acestora⁶. Spre deosebire de repararea prejudiciilor nepatrimoniale prin despăgubiri bănești, care a cunoscut numeroase abordări doctrinare și practice, asupra cărora nu vom insista, posibilitatea reparării acestor prejudicii prin mijloace nepatrimoniale este și a fost, unanim admisă.

Prin prisma studiului de față, asupra acestor mijloace vom insista prezentând, mai întâi, și diferitele categorii de prejudicii nepatrimoniale susceptibile a fi reparate pentru aceste mijloace. Prejudiciile patrimoniale sunt susceptibile numai de o reparare nepatrimonială, pe când prejudiciile nepatrimoniale

---

⁵ Idem.

⁶ A se vedea G. Vintilă, *op. cit.*, p. 70 și urm; L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Tratat, ed. a II-a, Editura Fundației "Chemarea", Iași, 1998, p. 201-203; cu privire la daunele morale, de referință rămâne I. Albu, V. Ursu, *op. cit.*, passim.

sunt susceptibile fie de o reparare patrimonială, fie de una nepatrimonială, fie mixtă. Pentru ca instituția răspunderii civile să-și poată îndeplini funcția sa reparatorie pe deplin, trebuie să fie prefigurate și să poată acționa mijloace adevărate pentru înlăturarea tuturor urmărilor faptelor ilicite, delictuale sau în materie contractuală, adică să se poată repara atât prejudiciile patrimoniale, cât și cele nepatrimoniale.

6. Felurile prejudiciilor nepatrimoniale. Diferitele clasificări ale prejudiciilor nepatrimoniale, impuse atât de nevoi teoretice, cât și practice, ajută, în principal, la prefigurarea mijloacelor de reparare a acestora, precum și la realizarea funcțiilor răspunderii civile. Astfel, o clasificare importantă se face în raport de criteriul dreptului nepatrimonial încălcat, precum și după criteriul domeniului personalității umane încălcate⁷. Enumerările din cadrul acestor clasificări includ și diferitele feluri de prejudicii nepatrimoniale care se produc indirect, așa cum am văzut, prin încălcarea unor drepturi patrimoniale, încălcare ce poate leza și anumite drepturi personale nepatrimoniale.

Potrivit criteriului felului dreptului încălcat avem următoarele forme de prejudicii nepatrimoniale: prejudicii rezultate din vătămarea integrității corporale sau sănătății persoanei; prejudicii afective, constând în suferințe psihice cauzate prin lezarea sentimentelor de afecțiune și de dragoste; prejudicii constând în atingeri aduse cinstei, onoarei, demnității, prestigiului sau reputației unei persoane; prejudicii constând în atingeri aduse dreptului la nume, la pseudonim sau la denumire; prejudicii constând în atingeri aduse drepturilor nepatrimoniale din cuprinsul dreptului de autor și al dreptului de inventator. Observăm că există atâtea feluri de prejudicii câte feluri de drepturi atribute sau valori ale personalității umane există.

În raport de criteriul domeniului personalității umane ce a fost încălcat, prejudiciile nepatrimoniale pot fi: prejudicii cauzate personalității fizice; prejudicii cauzate personalității afective; prejudicii cauzate personalității sociale.

În cadrul mării diviziuni care este reprezentată de prejudiciile nepatrimoniale cauzate prin vătămări aduse integrității corporale sau sănătății, și prejudiciile nepatrimoniale cauzate prin încălcarea dreptului la viața personală, inclusiv profesională, există mai multe feluri de prejudicii descrise amănunțit în literatura de specialitate⁸.

7. Drepturile nepatrimoniale prin a căror încălcare se cauzează prejudicii de natură tot nepatrimonială. Așa cum am precizat în repetate rânduri în cuprinsul lucrării de față, prejudicii nepatrimoniale pot rezulta și din încălcarea unor drepturi patrimoniale, însă, indirect, tot prin lezarea ulterioară și a unor drepturi nepatrimoniale. Dar, surprinderea pe deplin a specificului prejudiciilor nepatrimoniale sau morale, și implicit, a măsurilor ce pot fi luate pentru repararea

---

⁷ A se vedea I. Albu, V. Ursa, *op. cit.*, p. 76-79.

⁸ Idem, p.79 și urm; Gh. Vintilă, *Repararea daunelor morale prin mijloace patrimoniale și nepatrimoniale*, Scrisul Românesc, 1999, p.50 și urm.

acestora, se poate face numai analizând drepturile nepatrimoniale, a căror încălcare produc asemenea prejudicii morale.

Din reglementările legale în vigoare, precum și din expunerile din literatura juridică, rezultă un tablou al drepturilor subiective nepatrimoniale. Aceste drepturi privesc evident, valori nepatrimoniale prin a căror vătămare se cauzează prejudicii nepatrimoniale sau daune morale. Analiza de față privește numai acele valori nepatrimoniale care se bucură de ocrotirea legii, realizată prin intermediul drepturilor subiective recunoscute, pe care persoanele fizice sau juridice le au asupra acestor valori.

Decretul nr. 31 din 31 ianuarie 1954 privitor la persoanele fizice și persoane juridice, asigură cadrul normativ de bază în această materie.

Potrivit art. 51 alin. 1 al acestui act normativ, drepturile subiective nepatrimoniale care se bucură de ocrotire juridică, sunt următoarele: dreptul la nume, dreptul la denumire, dreptul la onoare, dreptul la reputație, dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere științifice, artistice sau literare, dreptul de inventator, precum și orice drept personal nepatrimonial.

Această enumerare a fost considerată ca fiind deficitară din mai multe puncte de vedere⁹.

În primul rând, conținutul enumerării este restrictiv, neincluzând unele drepturi nepatrimoniale foarte importante cum ar fi, de exemplu: dreptul la viață, dreptul la integritatea fizică și sănătate, dreptul la libertate. Aceste drepturi, tocmai dat fiind importanța lor, nu se pot considera a fi incluse în sintagma "orice alt drept personal nepatrimonial" din final.

Totuși, la vremea respectivă, omisiunea acestor drepturi nu a fost întâmplătoare, fiind justificată prin aceea că ocrotirea lor deplină se realizează pe planul dreptului penal, pedeapsa penală aplicată în cazul vătămării acestor valori având și un rol reparator civil cu privire la prejudiciile morale.

Evident, această justificare nu poate fi primită întrucât în primul rând trebuie ca respectivele fapte dăunătoare care lezează acele drepturi să fie infracțiuni, lucru care nu se întâmplă întotdeauna, iar pe de altă parte, chiar dacă întrunesc elementele constitutive ale unei infracțiuni, pedepsele penale nu pot avea un rol reparator total pentru victimă.

În al doilea rând, chiar în forma prezentată, enumerarea legală nu respectă ierarhia drepturilor respective în raport de importanța lor și de frecvența încălcării lor în practică judecătorească.

De asemenea, prezentarea din situl normativ menționat nu mai este actuală, în prezent existând o diferențiere între drepturi și libertăți fundamentale. Dincolo de aceste precizări conceptuale, care exced studiului de față, în literatura juridică, pentru clasificarea drepturilor patrimoniale, s-a pornit de la ideea că prejudicii nepatrimoniale sau daune morale se produc mai ales prin încălcarea drepturilor personale nepatrimoniale.

---

⁹ A se vedea I. Albu, V. Ursa, *op.cit.*, p. 72-73.

Din categoria acestor drepturi fac parte¹⁰: drepturile cu conținut neeconomic, specifice persoanei umane și recunoscute tuturor persoanelor fizice, cum sunt dreptul la existență și integritate fizică, la inviolabilitatea persoanei și a domiciliului, la nume sau pseudonim, la onoare, la reputație; drepturile de conținut neeconomic ce rezultă din raporturile de familie, cum ar fi dreptul soților la nume, la domiciliu, la egalitate, dreptul părinților de a-și crește, supraveghea și educa copiii, dreptul la ajutor reciproc, la sprijin moral; drepturile morale ale autorilor de opere științifice, literare și artistice, cum ar fi dreptul de a aduce opera la cunoștința publicului, dreptul de a fi recunoscut ca autor, dreptul de a cere celor care utilizează opera fără autorizarea autorului să înceteze actele de utilizare, dreptul la inviolabilitatea operei și la corecta ei utilizare conform naturii sale; drepturile morale ale inventatorilor și inovatorilor; drepturile cu conținut neeconomic ale persoanei juridice, cum sunt dreptul la denumire, reputație etc. De asemenea, prejudicii morale mai pot fi cauzate și prin alte fapte cum ar fi lezarea intereselor morale, atingeri aduse sentimentelor de afecțiune pentru o altă persoană, în caz de moarte a acesteia.

8. Domeniul delictual al răspunderii civile pentru prejudicii nepatrimoniale. Lărgirea bazei legislative. Repararea daunelor morale prin mijloace patrimoniale, pecuniare, precum și prin mijloace nepatrimoniale, s-a prefigurat mai întâi pe plan delictual, fiind admisă încă din dreptul roman și apoi, în dreptul medieval, pe cale de interpretare a dispozițiilor privitoare la răspunderea civilă delictuală¹¹.

La fel s-a întâmplat și în dreptul român, unde tot pe cale de interpretare, pornindu-se de la interesul generic al termenului de prejudiciu, folosit de art.998, 999 Cod civil, atât doctrina cât și jurisprudența au acceptat posibilitatea reparării prejudiciilor patrimoniale și nepatrimoniale prin angajarea răspunderii civile delictuale. Astfel, se poate spune că prioritar, s-a impus răspunderea delictuală pentru prejudicii nepatrimoniale. Această formă a răspunderii civile se aplică preponderent, și în prezent, în privința acestor prejudicii, fapt justificat nu numai prin evoluția istorică ci și prin caracterul său de *drept comun* în materie.

Atingerea adusă drepturilor nepatrimoniale prezentate mai sus, declanșază răspunderea civilă delictuală, întemeiată pe dispozițiile art.998 - 999 Cod civil, cu regulile specifice, fiind unanim admis și că repararea prejudiciilor produse (nepatrimoniale) se poate face, atât prin mijloace patrimoniale, cât și nepatrimoniale.

În studiul de față nu vom insista asupra reparării bănești a daunelor morale, pe deplin admisă în prezent, în teorie și în practica instanțelor, ci numai pe repararea acestora prin mijloace nepatrimoniale, care înseamnă și posibilitatea intervenției unor măsuri de constrângere.

Sub rezerva dezvoltării ulterioare, precizăm în acest context că, în dreptul român, s-a organizat, și prin contribuția jurisprudenței, un sistem mixt de reparare a prejudiciilor nepatrimoniale delictual cauzate, care cuprinde pe lângă despăgubirile

---

¹⁰ Idem, p. 75.

¹¹ Pentru dezvoltări, a se vedea Ghe. Vintilă, *op. cit.*, p. 110-114.

bănești, și mijloace nepatrimoniale, cum ar fi afișarea și publicarea hotărârii judecătorești de condamnare a autorului faptei ilicite, obligarea acestuia la scuze publice ș.a.

De asemenea, pe lângă argumentarea reparării daunelor nepatrimoniale prin angajarea răspunderii delictuale în baza art. 998-999 Cod civil, au apărut și alte reglementări legale care fac posibilă declanșarea răspunderii pentru prejudicii nepatrimoniale în cazul săvârșirii unor fapte ilicite, în domenii particulare: Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe; Legea nr. 554/2004 privind contenciosul administrativ; Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale; Legea nr. 48/1992 a audiovizualului. Au avut caracter de reparație a unei daune morale și indemnizația stabilită prin Decretul - lege nr.118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice, și, de asemenea, au și despăgubirile acordate în cazul condamnării sau arestării pe nedrept, în baza art. 504-507 Cod procedură penală. Aici poate fi inclusă și ipoteza prevăzută de art. 2 din Codul familiei.

9. Domeniul contractual al răspunderii civile pentru prejudicii nepatrimoniale. Răspunderea contractuală pentru prejudiciile nepatrimoniale s-a cristalizat către sfârșitul secolului al XIX-lea, când, în jurisprudența unor țări europene, s-au ivit cazuri în care executarea necorespunzătoare a unor obligații contractuale a avut ca rezultat producerea unor prejudicii nepatrimoniale, cum ar fi neajunsurile personale sau sociale încercate de victimele mutilate în accidente feroviare sau suferințele încercate de persoanele apropiate celor decedați în asemenea accidente, pentru a căror reparare instanțele de judecată au acordat despăgubiri bănești¹².

La baza identificării acestui domeniu al răspunderii civile pentru prejudicii nepatrimoniale a stat diferențierea, care trebuie să existe, și în materie contractuală, între prejudiciile patrimoniale și cele nepatrimoniale, cauzate de executarea defectuoasă a obligațiilor dintr-un contract.

Sfera de aplicare a răspunderii contractuale pentru prejudiciile nepatrimoniale este mult mai restrânsă în raport cu aceea a răspunderii pentru prejudiciile patrimoniale, în sensul că ultima este de aplicare generală, privind toate contractele și toate obligațiile contractuale neexecutate sau executate necorespunzător.

Răspunderea contractuală pentru prejudicii nepatrimoniale este de aplicare particulară, privind numai anumite contracte sau, mai mult, numai unele dintre obligațiile cuprinse în aceste contracte. Astfel, conform jurisprudenței, asemenea contracte sunt, mai ales, cele de transport al persoanelor și de valorificare a drepturilor de autor și inventator sau, mai recent, în dreptul muncii, executarea necorespunzătoare a contractului de muncă poate avea ca rezultat prejudicii morale.

---

¹² A se vedea I. Albu, *Răspunderea civilă contractuală pentru prejudiciile nepatrimoniale*, Dreptul nr. 8/1992, p. 29-35; I. Albu, *Introducere în studiul obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 262; Al. Weill, *Droit civil.Les obligations*, Dalloz, Paris, 1971, p. 427.

Fundamentarea în cazul contractului de transport, stă în faptul că, pe lângă obligația expresă de a efectua transportul, ca obligație de rezultat, cărașul își asumă și o obligație de garantare a securității pasagerilor. Și această a doua obligație este tot de rezultat.

În practica judiciară s-a constatat că și alte contracte cuprind obligații implicite de protecție a persoanelor, cum sunt cele hoteliere, de organizare a spectacolelor sau a jocurilor sportive. Astfel, ori de câte ori, din faptul neexecutării corespunzătoare a acestor obligații, au rezultat prejudicii, patrimoniale sau nepatrimoniale, se declanșează și răspunderea contractuală pentru repararea lor¹³.

În privința contractelor de valorificare a drepturilor de autor și de inventator, prin executarea lor necorespunzătoare pot fi aduse atingeri reputației autorilor sau inventatorilor, constând în denaturarea sau uzurparea operelor sau invențiilor.

Spre deosebire de domeniul delictual, în care prejudiciile morale sunt foarte variate, așa cum s-a văzut, putând rezulta dintr-o categorie nelimitată de fapte ilicite, în domeniul contractual, prejudiciile sunt restrânse la cele rezultate din executarea necorespunzătoare a unora din obligațiile contractuale. Astfel de prejudicii pot privi integritatea corporală, sănătatea sau, dimpotrivă, personalitatea umană. Din această ultimă categorie fac parte cele rezultate din deturnarea sau uzurparea operelor și invențiilor.

Întrucât și în materie contractuală principalul mijloc de reparație al prejudiciului moral îl constituie despăgubirea bănească, ne vom referi numai la acele mijloace de reparație de natură nepatrimonială, care înseamnă o obligație de a face. De aceea, cum vom dezvolta mai jos, referirea se va face numai la contractele de valorificare a drepturilor de autor.

10. Mijloace nepatrimoniale de reparare prevăzute de Decretul nr. 31/1954. Atât în doctrina juridică, cât și în jurisprudență, posibilitatea reparării prejudiciilor nepatrimoniale sau a daunelor morale prin mijloace nepatrimoniale este unanim admisă¹⁴.

Legiuitorul român a instituit prin Decretul nr.31 din 30 ianuarie 1954, privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, un sistem de reparare a prejudiciilor nepatrimoniale prin mijloace de asemenea, nepatrimoniale.

Instituirea prin acest act normativ a măsurilor respective urma Deciziei de îndrumare a Plenului fostului Tribunal Suprem nr. VII din decembrie 1952, care prevedea imposibilitatea acordării de despăgubiri bănești pentru daunele morale.

Ca o consecință a prevederilor din decretul menționat, care ofereau o nouă bază legală, dar și ca urmare a deciziei de îndrumare indicate, textul art.998 Cod civil, care prevedea obligația generală a reparării oricărui prejudiciu, fără a distinge după cum acesta este material sau moral, a rămas fără aplicare în ceea ce privește repararea pe calea răspunderii delictuale atât a prejudiciilor patrimoniale, cât și a celor nepatrimoniale .

---

¹³ I. Albu, *op. cit.*, 1994, p. 264.

¹⁴ A se vedea I. Albu, V. Ursa, *op. cit.*, p. 199-201.

Utilizând o terminologie specifică în care totuși pot fi identificate condițiile de existență clasice ale răspunderii civile, Decretul nr. 31/1954 prin sistemul său de măsuri de ocrotire a drepturilor nepatrimoniale, a urmărit să instituie în acest domeniu un fel de răspundere civilă deosebită de cea reglementată prin art.998 - 999 Cod civil, care era considerată, la vremea respectivă, ca referindu-se doar la persoanele responsabile de cauzarea unor prejudicii patrimoniale.

Din dispozițiile art. 54 din decretul amintit rezultă că măsurile legale de ocrotire a drepturilor nepatrimoniale, prevăzute de acest act normativ sunt următoarele: dreptul victimei de a cere instanței de judecată să dispună încetarea săvârșirii în continuare a faptei prin care se aduce atingere drepturilor sale nepatrimoniale; obligarea autorului faptei săvârșită fără drept să aducă la îndeplinire orice măsuri socotite necesare de către instanță pentru a se ajunge la restabilirea dreptului încălcat.

11. Amenzile cominatorii instituite de art.55 din Decretul nr. 31/1954.

Luarea oricărei măsuri dintre cele prezentate se dispune prin hotărâre judecătorească, la cererea celui interesat.

Textul art. 55 din decret reglementează felul în care se sancționează nerespectarea, de către cel vinovat de săvârșirea unei fapte prin care s-a adus o atingere unui drept nepatrimonial al unei persoane, a hotărârii judecătorești prin care s-a dispus îndeplinirea vreuneia din măsurile arătate mai sus, de restabilire a dreptului atins. Potrivit textului menționat, dacă autorul faptei săvârșite fără drept nu îndeplinește, în termenul stabilit prin hotărârea judecătorească, faptele destinate să restabilească dreptul atins, instanța judecătorească va putea să-l oblige la plata în folosul statului, a unei amenzi pe fiecare zi de întârziere. De asemenea, se precizează că amenda se socotește de la data expirării termenului stabilit prin hotărâre pentru îndeplinirea faptelor destinate restabilirii dreptului atins și că ea poate fi pronunțată, de la început, prin însăși hotărârea prin care s-a dispus îndeplinirea acelor fapte.

Prin aceste prevederi legale se instituie un mijloc eficient de constrângere a autorului faptei la executarea măsurii reparatorii dispuse prin hotărâre, prin presiunea permanentă pe care o exercită asupra sa, obligarea la plata unei sume de bani pe zi de întârziere. Totodată, este o reală utilitate și prevederea că amenda poate fi stabilită de la început, chiar prin hotărârea prin care s-a dispus obligarea la îndeplinirea unor măsuri de reparare, și aceasta deoarece persoana vătămată va avea o certitudine mai mare în ceea ce privește executarea hotărârii și nici nu va mai fi nevoită să intenteze o nouă acțiune în scopul fixării amenzii. Pe de altă parte, prevederea amenzii chiar în hotărârea judecătorească respectivă, îl va determina, într-un mod eficient, pe autorul faptei ilicite să execute obligația instituită în sarcina sa.

Cu privire la acest mijloc de constrângere a autorului faptei prin care s-a adus atingere unui drept nepatrimonial, de a executa obligația, de a repara prejudiciul, trebuie precizat, sub rezerva unor dezvoltări ulterioare, că reprezintă o amendă cominatorie stabilită în folosul statului, cu caracter de pedeapsă civilă. Prin intermediul ei, se asigură executarea, în ultimă instanță, a unor obligații de a face.

12. Prezentare generală a măsurilor cu caracter reparator și a cadrului lor legal. În prezent, temeiul legal al luării unor măsuri de reparare a prejudiciilor nepatrimoniale se găsește atât în prevederile Decretului nr. 31/1954, cât și în dispozițiile unor legi speciale, între care pot fi menționate Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, Legea nr. 504/2002 a audiovizualului, Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale.

În primul rând, pornindu-se de la prevederile art.54 din amintitul decret, care arată că persoana vătămată va putea cere instanței să oblige pe autorul faptei ilicite să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanță pentru restabilirea dreptului atins, în literatura juridică s-au propus următoarele măsuri pentru repararea prejudiciilor nepatrimoniale: sancționarea autorului actului prin care s-a adus atingere dreptului personal nepatrimonial, în cazul în care legea prevede o pedeapsă pentru o astfel de faptă și publicarea hotărârii de condamnare; publicarea hotărârii prin care s-a stabilit că un drept a fost lezat și prin care s-a dispus încetarea pentru viitor a actelor ilicite; obligarea persoanei care a adus atingere demnității, onoarei sau reputației altei persoane, prin afirmații mincinoase, făcute într-o publicație, de a-și retracta aceste afirmații tot prin scris și în aceeași publicație; obligarea celui care a reziliat contractul de muncă al unei persoane să elimine din conținutul deciziei de desfacere a contractului, considerațiile care nu corespund realității, privitoare la comportamentul acesteia și care sunt de natură să aducă atingere demnității, onoarei, reputației sale; obligarea editurii care a publicat o operă cu modificări pe care autorul nu le-a acceptat, de a retrage din circulație exemplarele respective; obligarea editurii care a publicat o operă fără numele autorului, să completeze această omisiune¹⁵.

La acestea se adaugă și alte măsuri nepatrimoniale de reparare a prejudiciilor morale, conținute în reglementările unor legi speciale, cu aplicabilitate în domenii restrânse¹⁶.

Art. 139 pct. 14 lit. d din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor, prevede că titularii drepturilor personale nepatrimoniale de autor încălcate pot cere instanței de judecată să dispună "publicarea în mijloace de comunicare în masă a hotărârii instanței de judecată, pe cheltuiala celui care a săvârșit fapta".

Legea nr. 504/2002 a audiovizualului, în art. 41 alin. 1, prevede că "orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime, în special reputația și imaginea publică, au fost lezate prin prezentarea de fapte inexacte în cadrul unui program, beneficiază de dreptul la replică sau la rectificare".

De asemenea, art. 11 din Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale, prevede că "odată cu condamnarea și obligarea la încetarea faptei ilicite sau repararea daunei, instanța poate obliga la publicarea hotărârii, în presă, pe cheltuiala făptuitorului".

Măsuri nepatrimoniale erau prevăzute și prin dispozițiile Legii nr. 3/1974 (legea presei) care, în art. 68, reglementa posibilitatea persoanei fizice sau juridice

---

¹⁵ Idem, p. 237-237.

¹⁶ A se vedea Ghe. Vintilă, *op. cit.*, p. 249.

lezată prin afirmații neadevărate făcute în presă de a cere ca organul de presă în cauză să publice sau să difuzeze un răspuns sub formă de replică, rectificare ori declarație. Însă, se poate observa că cu toate aceste măsuri, în special unele prefigurate pe baza dispozițiilor Decretului nr. 31/1954, au caracter reparatoriu propriu-zis, adică nu duc la înlăturarea sau remedierea prejudiciilor nepatrimoniale. De aceea, enumerarea categoriilor de măsuri cu efecte reparatorii a fost limitată doar la trei astfel de categorii, considerate într-adevăr, o sinteză a tuturor celorlalte: publicarea hotărârii judecătorești prin care s-a stabilit că un drept nepatrimonial a fost încălcat și prin care autorul faptei a fost obligat să îndeplinească anumite măsuri în scopul restabilirii dreptului atins. Această măsură rezultă din prevederile Decretului nr. 31/1954; obligarea celui răspunzător de conținutul informației transmise prin mijloace audiovizuale și a celui ce a făcut afirmații mincinoase într-o publicație scrisă de a face rectificarea necesară, prin același mijloc de comunicare. În această privință, au aplicabilitate dispozițiile Legii nr. 48/1992 și ale Legii nr. 3/1974, menționate mai sus; pentru repararea prejudiciilor nepatrimoniale se pot dispune orice alte măsuri cu caracter reparator, altele decât cele invocate anterior.

Astfel, instanțele judecătorești sunt în drept a lua și alte măsuri nepatrimoniale, ori de câte ori se va constata că pentru repararea dreptului încălcat va fi necesară alegerea unei anumite măsuri. Baza legală a luării acestor măsuri o constituie tot art.54 alin.2 din Decretul nr.31/1954. Nu trebuie uitată Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și măsurile reparatorii ce pot fi luate în acest domeniu.

În final, precizăm că deși există numeroase temeuri de drept pentru luarea unor măsuri cu caracter reparator pentru prejudiciile nepatrimoniale, dispozițiile art.998 - 998 Cod civil nu trebuie înlăturate de la aplicare, fiind incidente atât pentru repararea prejudiciilor patrimoniale, cât și nepatrimoniale, atât prin mijloace patrimoniale, cât și prin mijloace nepatrimoniale, constituind dispoziții de drept comun în această materie. De asemenea, așa cum am văzut, pot exista măsuri nepatrimoniale de reparare a unor daune morale și în domeniul contractual, de exemplu cu privire la contractele de valorificare a drepturilor de autor sau inventator, măsuri care sunt incluse în enumerarea prezentată.

13. Mijloace de constrângere a persoanei responsabile pentru îndeplinirea măsurilor dispuse de către instanța de judecată în vederea reparării prejudiciilor nepatrimoniale. Așa cum vom analiza pe larg în capitolele consacrate daunelor cominatorii, obligațiile de a face pot fi executate silit prin intermediul unor mijloace de constrângere. Un astfel de mijloc indirect de constrângere a debitorului la executarea obligațiilor de a face îl constituie daunele cominatorii.

Decretul nr.31/1954 instituie, așa cum am văzut, un mijloc de constrângere cu caracter de pedeapsă civilă, pentru a se asigura aducerea la îndeplinire a măsurilor reparatorii, prin prevederea unor amenzi cu caracter cominatoriu plătite către stat.

Cu privire la această problemă, asupra căreia vom reveni pe larg, precizăm în primul rând că legiuitorul ar trebui să instituie obligativitatea acestora, chiar în

dispoziții cuprinse în reglementările cu caracter special, deoarece lăsând la latitudinea instanțelor de a aprecia dacă este cazul să dispună plata lor sau nu, nu li se dă eficiență deplină și nici nu se asigură întotdeauna executarea măsurilor reparatorii impuse.

În al doilea rând, ar trebui prevăzut ca, în toate cazurile, și nu numai în mod izolat (așa cum reiese din textul legal actual), să se dispună obligarea la plata acestei amenzi prin hotărârea inițială. Aceasta pentru a se asigura eficiența executării măsurii reparatorii în toate situațiile și pentru a se evita o nouă acțiune ce ar trebui intentată pentru fixarea amenzi.

În fine, ne vom preocupa și de analizarea posibilității înlocuirii acestei amenzi către stat, cu mijlocul cel mai eficient de constrângere a unui debitor la executare, pe care îl reprezintă daunele cominatorii, ce vor fi plătite nu statului, ci persoanei vătămate, pentru a se asigura îndeplinirea măsurilor reparatorii dispuse. Dincolo de reglementările cu caracter special, executarea silită a oricăror obligații de a face, indiferent de prestația ce formează obiectul lor, este asigurată prin prevederile cu caracter general cuprinse în art. 580³ din Codul de procedură civilă, care reglementează amenzile cominatorii.

14. Principiul reparării în natură a prejudiciului și principiul executării în natură a obligațiilor. Principiile care guvernează răspunderea civilă, ca reguli specifice pentru această formă de răspundere sunt: principiul reparării integrale a prejudiciului și principiul reparării în natură a prejudiciului. Fără a insista asupra primului principiu, precizăm că prin repararea integrală a prejudiciului se înțelege înlăturarea tuturor consecințelor dăunătoare ale unui fapt ilicit, fie că acestea sunt patrimoniale sau nepatrimoniale, adică repararea în totalitate a prejudiciului, care să aibă ca rezultat repunerea victimei în situația anterioară (*restitutio in integrum*).

Regula reparării integrale a prejudiciului se aplică atât pe planul răspunderii civile delictuale, cât și pe cel al răspunderii civile contractuale, chiar dacă în privința ultimei pot exista clauze de limitare a răspunderii. Astfel, principiul rezultă atât din dispozițiile art.998 - 999 Cod civil, cât și din cele ale art.1073 Cod civil și 1084 Cod civil.

Așa cum am acordat o atenție deosebită executării în natură a obligațiilor, dată fiind tema studiului de față, considerăm important a sublinia câteva caracteristici ale reparării în natură a prejudiciului. Ne interesează mai ales acele modalități de reparare în natură a prejudiciului, în materie delictuală sau contractuală, care înseamnă îndeplinirea unor obligații de a face, susceptibile de a fi aduse la îndeplinire prin constrângere.

Prin repararea în natură a prejudiciului se înțelege o reparare prin mijloacele cele mai adecvate naturii, formei și gravității acestuia. Strâns legate de specificul prejudiciului, aceste mijloace de reparare în natură sunt apte să ducă la înlăturarea lui și să contribuie la restabilirea situației anterioare pentru cel prejudiciat¹⁷.

---

¹⁷ A se vedea I. Albu, V. Ursa, *op. cit.*, p. 38.

Acest principiu al reparării în natură a prejudiciului rezultă chiar din esența răspunderii civile, care înseamnă obligația de a repara în întregime prejudiciul cauzat altuia. Ji, pentru ca repararea să fie cu adevărat integrală, ea trebuie realizată în natură, adică prin mijloacele cele mai adecvate pentru a înlătura toate consecințele unei fapte prejudiciabile. Acest lucru nu-l poate realiza o reparare prin echivalent. Se poate spune, prin urmare, că principiul reparării în natură a prejudiciului este subordonat principiului reparării integrale, asigurându-i acestuia din urmă deplină eficiență. Desigur, în situațiile în care repararea în natură nu acoperă în totalitate prejudiciul, aceasta poate fi completată, până la înlăturarea în totalitate a prejudiciului, cu repararea prin echivalent.

În impunerea acestui principiu al răspunderii civile, care nu este consacrat expus de Codul civil, un rol important l-a avut practica judiciară, ale cărei soluții au evidențiat avantajele pe care le prezintă repararea în natură, față de repararea prin echivalent¹⁸.

Având în vedere că executarea în natură a obligației înseamnă, așa cum am văzut, executarea prestației însăși la care s-a obligat debitorul, și nu plata unui echivalent bănesc în locul acesteia, observăm o strânsă legătură între cele două principii, din materia efectelor obligațiilor și respectiv din răspunderea civilă, adică între principiul executării în natură a obligațiilor și principiul reparării în natură a prejudiciilor. Ultimul își găsește aplicabilitate, ca și principiul reparării integrale, atât în domeniul delictual, cât și în domeniul contractual.

Fie că privim modul de punere al problemei în concepția tradițională a Codului civil, care vede în răspunderea civilă un efect al obligațiilor¹⁹, fie că socotim efectele obligațiilor ca reprezentând doar executarea în natură, directă, întinzându-se până acolo unde începe răspunderea civilă, se observă că la baza celor două principii există aceeași rațiune. Aceasta cel puțin pe plan contractual. Astfel, în principiu o obligație trebuie executată în natură, direct. Dacă, însă, nu este executată în acest fel, din culpa debitorului și nici nu mai este posibilă executarea, se va trece la executarea prin echivalent, adică la plata de daune-interese. Pe de altă parte, dacă se produce un prejudiciu, se angajează răspunderea civilă a debitorului, care va trebui să repare prejudiciul. În situația aceasta, repararea în natură nemaifiind posibilă, se repară prin echivalent.

Aceasta nu înseamnă însă că, nu își găsește aplicare principiul reparării în natură a prejudiciului, care vine astfel și întărește principiul executării în natură. Discuția se poartă la fel în cazul în care avem de a face cu o executare necorespunzătoare a obligației din contract și se produce un prejudiciu. În principiu, și acest prejudiciu trebuie reparat în natură. Observăm, așadar, că cele două principii au aceeași finalitate, uneori ducând la același rezultat.

Mai mult, putem afirma că, întrucât atât pe plan contractual cât și delictual, avem de a face cu o obligație de reparare a unui prejudiciu, această obligație va

---

¹⁸A se vedea C.S.J., sec. pen., dec. nr. 2171/1992, în *Probleme de drept în deciziile C.S.J., 1990-1992*, Editura Orizonturi, București 1993, p. 409; Plenul T.S., dec. de îndr. nr. 2/1970, în R.R.D nr. 5/1970, p. 118 și urm.

¹⁹ Adică și executarea prin echivalent, atunci când executarea în natură nu mai este posibilă, reprezintă producerea efectelor obligației.

trebui executată în natură, adică tocmai ceea ce urmărește principiul executării în natură a obligațiilor. Astfel acest principiu își extinde sfera de aplicabilitate, de la executarea obligațiilor contractuale la executarea obligațiilor de reparare a unui prejudiciu, fie în materie contractuală, fie delictuală, adică asupra executării tuturor categoriilor de obligații.

Principiul reparării în natură a prejudiciului se referă numai la acest segment, al obligațiilor de reparare. Așadar, ceea ce rezultă este faptul că acesta este subsumat (este consecința), principiului executării în natură din materia obligațiilor, care are aplicabilitate generală.

Putem conchide spunând că principiul executării în natură a obligațiilor este un principiu dominant în această materie și, mai mult, chiar un principiu fundamental al dreptului civil, din care decurg unele principii specifice unor instituții, cum ar fi și principiul reparării în natură a prejudiciului.

De altfel, dacă baza legală a principiului reparării integrale s-ar găsi, în materie contractuală în art.1073 și 1084 Cod civil, iar principiul reparării în natură vine să asigure eficiența primului, se poate spune că originea legală principiului executării în natură (care este indiscutabil art.1073 Cod civil) și a principiului reparării prejudiciului în natură este aceeași, numai aria de acțiune fiind diferită.

Din soluțiile jurisprudențiale rezultă exemple de mijloacele de reparare în natură a prejudiciului, ce pot fi aduse la îndeplinire silit²⁰. Astfel, repararea în natură poate consta într-o operație materială concretizată în restituirea bunurilor însușite pe nedrept, înlocuirea bunului distrus cu altul de același fel, remedierea stricăciunilor cauzate unui lucru, distrugerea sau ridicarea lucrărilor făcute cu încălcarea unui drept al altuia etc. Totodată, repararea în natură poate consta și într-o operație juridică, cum ar fi, de exemplu, neluarea în considerare de către instanța de judecată a faptului revocării intempestive a unei oferte de a contracta și constatarea prin hotărâre că acel contract a fost încheiat în momentul acceptării²¹.

---

²⁰ A se vedea L. Pop, *op. cit.*, p. 163.

²¹ A se vedea M. N. Costin, M. Mureșan, V. Ursa, *Dicționar de drept civil*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 454.